Niek Tramper

Werkboek bij Het Woord in ons Midden

Werkboek bij ‘Het Woord in ons midden’: Deel 2

Aanwijzingen voor gebruikte figuren:

 : een stellingname die prikkelt om verder over na te denken

 : een vraag om mee aan de slag te gaan

 : een verheldering, waarbij soms ook je commentaar gevraagd wordt.

 : een introductie om op weg te helpen

 : een illustratie, of verwerking aan de hand van Bijbelgedeelten

 : een oefening om mee aan de slag te gaan

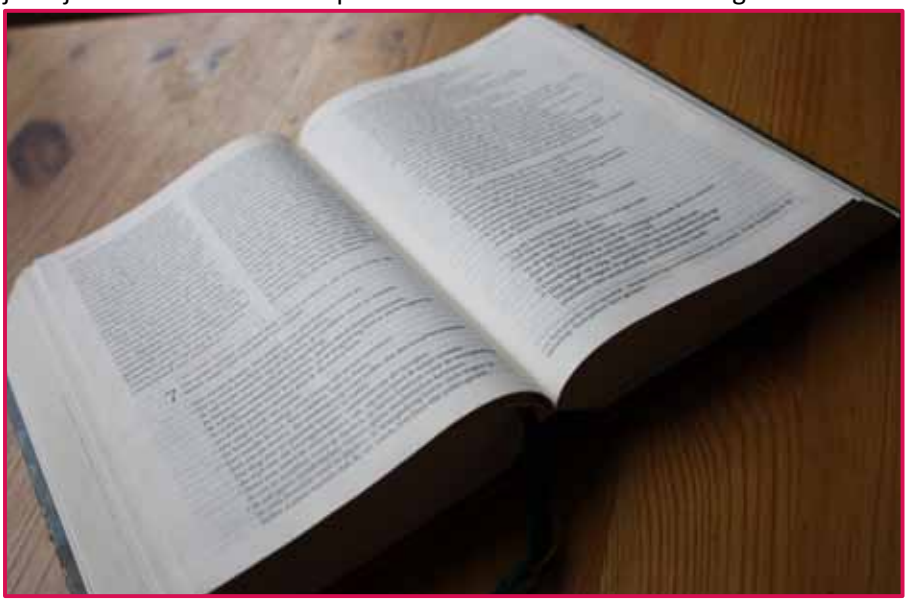
Deel 2: ´Persoonlijke studie van een tekstgedeelte´

Na het harken en spitten

Na de meditatieve verwerking van een tekst geven we nu aandacht aan het bestuderen ervan. Het eerste is zoiets als een beetje in de tuin harken, het tweede is: spitten, graven. Het mediteren zou je het ´naïeve, onbevangen´ lezen van de Bijbel kunnen noemen. Het hart, het hele leven doet erin mee. We zetten uitroeptekens en vraagtekens en we brengen die onmiddellijk in contact met situaties in ons leven, met onszelf, met mensen om ons heen. We merken dat de teksten gaan leven, dat ze tot ons gaan spreken en we worden haast als vanzelf gebracht tot lofprijzing, aanbidding of schuldbelijdenis. Meditatief Bijbellezen, luisterend lezen, nodigt uit tot luisterend bidden. Maar het is geen diepgravende studie. Betekenissen worden niet of nauwelijks uitgediept. Je bekommert je niet om de motieven van een schrijver, de context waarin hij schreef en de situatie van zijn eerste lezers. Kortom: je harkt wat aan, wiedt wat tussen de perkjes, komt opvallende bloemen tegen en snuift fijne geuren op…

Er zit wel een zeker risico in om het daarbij te laten. Waarom? Eén van de belangrijkste redenen is dat de Bijbel niet in een vacuüm is ontstaan, of zo maar als een stel teksten in de wereld is gedropt, of –wat moslims over de Koran geloven- in een paar weken tijd via een engel bij een profeet is ingefluisterd. De Bijbel is een bundeling van geschriften die elk hun eigen ontstaansgeschiedenis hebben. Er is een lange periode in de geschiedenis mee gemoeid. Soms zijn geschriften gebundeld en geredigeerd. De schrijvers en redacteurs zijn historische personen. Hun eigen levensverhaal, de tijd waarin ze leefden, de mensen aan wie ze schreven, dat klinkt allemaal door in hun geschriften. De Bijbel is voor honderd procent een menselijk boek, in gewone mensentaal, met alle hoogten en diepten van de geschiedenis. Tegelijkertijd is het voor honderd procent het Woord van God. We geloven vast dat de levende God door de adem van Zijn Geest dit kostbare ´Boek der boeken´ liet ontstaan en dat Hij besloten heeft om zich daardoor bekend te maken. God sprak door profeten, psalmdichters en apostelen, maar eens en voorgoed maakte Hij zich bekend in Zijn Zoon Jezus Christus. Als christenen geloven we dat Jezus het ´Midden van de Bijbel´ is: de profeten verwijzen naar Hem en de apostelen en evangelisten getuigen van Hem, die naar deze wereld kwam en stierf aan een kruis net buiten de poorten van Jeruzalem, die niet zomaar een bijzonder mens was, maar de Zoon van God, die tastbaar, zichtbaar maakte in onze werkelijkheid wie de eeuwige, onzienlijke God werkelijk is…

De Bijbel, 100% Gods woord, 100% mensenwoord

Juist vanwege het menselijke, historische en literaire karakter van de Bijbel moeten we op de tekst studeren, moet we de tekst eerlijk en nauwkeurig onderzoeken. Net zoals de evangelist Lucas vertelt hoe hij alles nauwkeurig heeft nagezocht en nagevraagd voordat hij het op schrift zette (Lukas 1 vers 1-4; Hand. 1 vers 1-3). Of zoals de Joden te Berea onderzochten of alles wat Paulus tegen hen zei, wel klopte (Hand. 17 vers 11).

Je persoonlijke studie van een Bijbeltekst faseren

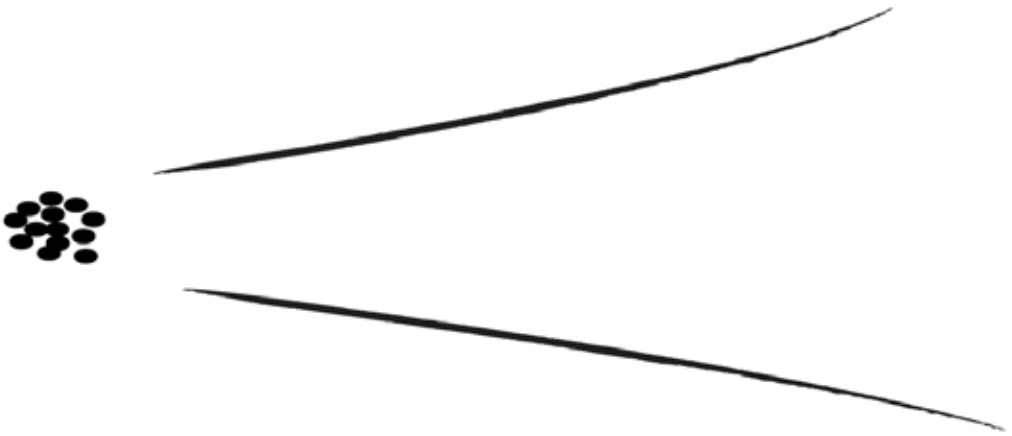
Het bestuderen van een stukje tekst uit de Bijbel kunnen we het beste in fasen of stappen doen. In het ´Woord in ons Midden´ is dat uitgelegd op p. 42 vv. Deze fasen zijn kortweg:

Voorfase: de eerste ontmoeting, het verkennen van raakpunten

Kijken en luisteren: wat stáát er, wat horen we precies?

Begrijpen: hoe verstáán we het gedeelte, wat begrijpen we eruit? Wat is de zin, de betekenis ervan?

Horen en toepassen: wat werkt het gedeelte bij ons uit? Hoe gaat het concreet hier en nu leven? Hoe brengen we het over naar ´hier en nu´?

Deze stappen zijn onderdeel van wat we een ´inductieve benadering´ noemen. Lees voor meer uitleg: ´Woord in ons Midden´, p. 42 t/m 52.

´inductief´, van details naar een groter geheel

Hoe zou je zelf het ´inductieve principe´ van het lezen en bestuderen van de Bijbel willen omschrijven? (Stel je voor dat je het aan je kringleden wilt uitleggen…)

……

……

Welke voordelen heeft deze benadering? Zie je ook nadelen?

……

……

(O) Bestuderen van een verhalend gedeelte (Lucas 5 vers 1-11). We kiezen expres een tamelijk bekend gedeelte, zodat we het proces zelf de nodige aandacht kunnen geven en niet blijven steken in onbegrijpelijke tekstfragmenten. Maar voordat we aan de slag gaan, bidden we om de hulp en de leiding van de Heilige Geest, in de Vroege Kerk de ´epiclese´ genoemd. We zijn beperkte mensen, we moeten inzien dat het risico van studeren met gesloten ogen en dichte oren groot is.

Lees het gedeelte enkele keren door in een jou vertrouwde vertaling.

Fase 0 Verkenning

Probeer kort en krachtig de volgende vragen te beantwoorden:

1. Wat vind je op het eerste gezicht erg opvallend in dit gedeelte? (Wat raakt je en waar zou je een uitroepteken bij willen zetten?)

   ……

   ……

2. Wat vind je op het eerste gezicht vreemd, moeilijk te begrijpen? (Waar zou je een vraagteken bij willen zetten?)

   ……

   ……

3. Waar zie je raakpunten tussen de tekst en je eigen situatie?

   ……

   ……

Fase 1. Kijken en luisteren

In deze fase onderzoeken we de tekst aan de hand van zo concreet mogelijke vragen:

1. Wie komen in het gedeelte voor en wat kun je (op grond van de tekst) zeker over deze personen zeggen?

   ……

   ……

2. Wat zijn centrale handelingen of gebeurtenissen? (zet de voornaamste op een rij met een korte typering).

   ……

   ……

3. Waar vindt het plaats en wanneer? (noteer een paar van de opvallendste punten).

……

……

4. Kun je ook iets zeggen over hoe dingen gebeuren of worden gedaan?

……

……

Fase 2 Begrijpen

Nu vragen we door over het ´waarom´ van dit gedeelte, de bedoeling van de schrijver misschien, kortom de betekenis (in het Engels:´significance´) van het stuk.

1. Kijk eerst nog een naar de centrale handelingen en/of gebeurtenissen. Kun je aangeven waarom ze volgens jou belangrijk zijn?

……

……..

……

2. Zie je in dit gedeelte ook een gevolg, consequentie? (Die staat niet altijd duidelijk vermeld, maar ´je kunt er gewoon niet onderuit dat het deze of die consequentie heeft…´)

……

……..

3. Waarom heeft Lucas (NB een arts, iemand die nauwkeurig registreerde!) deze geschiedenis verteld (denk je, vermoed je). Of: welke impact heeft dit gedeelte (vermoedelijk) op de eerste ontvangers/ lezers van het Evangelie gehad?

……

……..

4 . Welke woorden, stukje tekst blijven onduidelijk en zou je meer willen uitspitten?

……

……

……

Dat kan als volgt:

a. Een andere vertaling, of misschien zelfs de Griekse grondtekst raadplegen.

b. Met een Concordantie bepaalde woorden natrekken in concentrische cirkels: eerst in de hoofdstukken 4 t/m 6, vervolgens in het hele Evangelie van Lucas, en als je daar tijd voor hebt: de andere Evangeliën, het hele Nieuwe Testament, tenslotte de hele Bijbel.

c. Woorden die je niet begrijpt opzoeken in een Bijbels woordenboek of een handboek bij de Bijbel, of op internet (zie voor suggesties de literatuuropgave achterin ´Het Woord in ons Midden´).

d. Woorden of moeilijke teksten natrekken in een Bijbelverklaring of in een ´Bijbel met aantekeningen´. Je kunt er ook voor kiezen de Bijbelverklaring in de kast te laten en je vraagtekens maar even te laten staan. Gaandeweg blijken steeds meer vraagtekens zich vanzelf op te lossen omdat je steeds beter gaat luisteren en verstaan. Het is mooi om het zelf te ontdekken, en het eventueel daarna bevestigd te zien (of te laten corrigeren!) door een Bijbelcommentaar…

Parallelspoor:

Je kunt ervoor kiezen om op een andere manier de bovenstaande twee fasen te doorlopen, namelijk: het gedeelte vers voor vers bestuderen aan de hand van de twee fasen:

Lucas 5 vers...	*Fase 1 Kijken en Luisteren:* Belangrijke en interessante feiten over Jezus en andere mensen in het verhaal…	*Fase 2 Begrijpen:* Waarom deze feiten belangrijk zijn…
vers 1		
vers 2		
vers 3 etc.		

Fase 3 Horen en toepassen.

Wat je in de eerste fasen hebt gevonden ga je nu binnen je eigen horizon trekken. Wat is de betekenis ervan voor je eigen situatie? De tekst levert ons niet zomaar een aantal wetenswaardigheden over een lang vervlogen geschiedenis, maar vertelt ook iets over ons eigen bestaan, over Jezus de Levende die jou en mij wil ontmoeten…. Probeer deze fase uit aan de hand van (bijvoorbeeld) de volgende vragen:

1. Als jij als één van de leerlingen dit zó had meegemaakt, wat had deze gebeurtenis met jou gedaan, denk je?

   ……

   ……

2. Is Jezus´ macht zichtbaar in de wereld nu? Waarin herken je die, of juist ook niet?

   ……

   ……

3. Zou je op grond van dit gedeelte je gedachten over Jezus willen veranderen? Of eerder die over de evangelist Lucas…?

   ……..

   ……..

4. Geeft dit gedeelte aanwijzingen welke plek Jezus in je gebedsleven in kan nemen?

   ……..

   ……..

Check de resultaten!

Als je wilt, kun je de weg die je nu hebt afgelegd, evalueren aan de hand van de voorbeeldstudie over Lucas 19 vers 1-10, de ontmoeting van Jezus met Zacheüs, de tollenaar (als Bijlage 3 bij WioM opgenomen, p. 185-188).

Je kunt er ook voor kiezen éérst de fasen 0 t/m 4 nog een keer te doorlopen met nu Lucas 19 vers 1-10 als tekst, en de uitkomst daarna te vergelijken met de voorbeeldstudie van Bijlage 3.

Bestuderen van een poëtisch gedeelte uit het Oude Testament (Psalm 1)

Op dezelfde manier bestudeer je een niet-verhalend gedeelte uit het Oude Testament. Stap voor stap graaf je dieper in de tekst en werk je toe naar het aanboren van goudaders, dat ook vandaag, in jouw eigen situatie, niets aan waarde hebben ingeboet. Je beseft wel, dat je ook moet vinden, dat verstáán en horen cadeautjes zijn, een beloning op jouw ijverig speuren, maar géén automatisch product van je speurwerk.

Fase 0 Verkenning

Voordat we beginnen, eerst nog aandacht voor de epiclese, het gebed om de hulp en de leiding van de Geest. Je doet het niet als ritueel, maar omdat je beseft: ´Zonder zijn hulp begrijp ik niet wat het Woord Gods is in dit mensenwoord, wat dit woord in mijn leven wil communiceren, hoe het me in Gods tegenwoordigheid brengt, hoe ik daarin Jezus kan ontmoeten…´ Neem dus de tijd om je in de epiclese voor te bereiden. Dan zul je enthousiasme vinden om met de vragen van deze en volgende fasen aan de slag te gaan!

1. Luister naar de psalm, of telkens kleine gedeelten ervan, zoals je naar een muziekstuk luistert. Wat roept herkenning op? Welk woord of zinsdeel raakt je? Dat ´raken´ kan op allerlei manier: weerstand of verzet oproepen, verwarring, frustratie, maar ook verwondering, vrolijkheid. Het kan je herineren aan je boosheid, angst of verdriet, maar ook perspectief openen, je ademruimte geven.

   ……

   ……

   ……

   ……

2. Neem tijd om op één of enkele (kern)woorden te ´kauwen´. Denk erover na, en schrijf er wat over op: niet zozeer wat ze (technisch) betekenen, maar welke beelden ze oproepen, of welke associaties met je eigen leven, met mensen om je heen, met situaties in de wereld, etc.

   ……

   ……

   ……

Fase 1. Kijken en luisteren.

Vragen bij een goede observatie van de tekst van Psalm 1. Kies er drie uit die je het meest aanspreken.

1. Welke beelden en metaforen tref je in de psalm aan?

……

……

……

2. Wat zijn de implicaties van dit beeld, of deze metafoor? (´Implicaties´ houdt in: het stáát misschien niet letterijk in de tekst, maar het komt er onmiddellijk uit; dus geen vrije associaties of speculaties zoals in de voorfase).

……

……

……

3. Wat zijn volgens jou kernwoorden?

……

……

4. Hoe beschrijft de dichter zijn leven, zijn situatie, zijn verhouding met God, zijn verhouding met mensen etc.? (Probeer die met een paar trefwoorden aan te duiden).

……

……

……

5. Wat valt op in de beschrijving van tegenstanders, vijanden (van de dichter, van God)? (trefwoorden)

……

……

6. Zie je in de psalm een ontwikkeling van gedachten en/of gevoelens?

……

……

Hij (zij) zal zijn als een boom, geplant aan waterbeken

Fase 2 Begrijpen

De fase van de interpretatie: de betekenis van de tekst (beter) verstaan, vatten wat de dichter wilde communiceren.

Op de grens van observatie en interpretatie:

De overgang van observatie verloopt geleidelijk. Vanuit een goede observatie komt je vanzelf bij de interpretatie. Je voegt details uit de tekst bij elkaar tot een groter geheel. Je begint iets meer te zien wat in de psalm gezegd wordt over thema´s als vertrouwen, relaties, leven voor God, bidden, het bestuur van God, de toekomst van de wereld, het kwaad en persoonlijke schuld. Om even bij het beeld van ´in de tuin werken´ te blijven: je spit niet hier en daar in het wilde weg, maar maakt perkjes en paadjes. Je maakt ruimte voor bloemen en heesters, die eerst helemaal ingegroeid waren. Hier een paar vragen (als voorbeeld) om die *patronen alvast wat te verkennen. Kies er twee of drie ter beantwoording.*

1. Welke beelden, metaforen, werkwoorden kun je met elkaar verbinden?

   ……

   ……

2. Welke tegenstellingen (tussen beelden, werkwoorden, gedachten, implicaties) tref je aan?

   ……

   ……

3. Komt er een oplossing voor een probleem dat in de psalm is genoemd? Hoe?

   ……

   ……

4. Wat is (waarschijnlijk) de aanleiding voor het schrijven van de psalm geweest?

   ……

   ……

5. Welke stijlfiguren vallen je op? Wat voegen ze toe aan het begrijpen van de tekst? (NB: zie over stijlfiguren de uitleg verderop in dit werkboek)

   ……

   ……

De eigenlijke interpretatiefase

We werken in deze fase vooral met ´waarom-vragen´ en ´inleef-vragen´? (Zie ook ´*Het Woord in ons Midden´, p. 47, 48).*
Kies vijf van de volgende vragen die bij deze fase horen:

1. Waarom gebruikt de dichter dit beeld/deze metafoor/dit werkwoord?

   ……..

   ……..

2. Waarom maakt de dichter zulke pregnante tegenstellingen in de psalm?

   ……

   ……..

3. Waar hangt het volgens deze psalm mee samen dat mensen de zegen van God over zich afroepen, of anderzijds ook Zijn oordeel?

   ……

   ……

4. Wat heeft de dichter vooral willen zeggen met dit lied?

   ……..

   ……..

5. Stel je voor: deze psalm werd gebruikt in de liturgie. Wat zal een Israëliet ervan hebben meegenomen? Waarin zou deze psalm (of een gedeelte ervan) betekenis voor hem kunnen hebben? (voor hem persoonlijk, voor zijn gezin of familie, voor zijn landgenoten of het land).

   ……..

   ……..

6. Welk ´geloofsaspect´(overtuiging, vertrouwen, twijfel etc.) communiceert de dichter?

   ……

   ……

7. Welke ´levensaspect´ communiceert de dichter? (Bijv. ´God heeft ons gemaakt´; ´God waakt over mij´; 'Je bezig houden met Gods wet is vreugde´ etc.)

……

……

8. Welke verwijzingen vind je in de psalm naar Gods Koninkrijk? Naar de ´voleinding van de tijd´? Naar Gods regering? Naar het werk van de Heilige Geest?

……

……

9. Helpt het je de psalm beter te begrijpen als je ervan uitgaat dat Jezus deze psalm heeft gelezen en eruit heeft geleefd? Hoe?

……

……

10. Welk opschrift zou je de psalm meegeven?

……

……

Sleutels tot antwoorden op interpretatievragen bij poëtische gedeelten

1. Het belangrijkste: steeds weer lezen en herlezen, het groter verband proberen te zien, de functie van dit lied in de eredienst.

2. Woorden en zinsdelen maken deel uit van een context. Er zijn verschillende contexten:

   a. *Literair:* de tekst past in het tekstverband zoals een bloem in een bloembed.

   b. *Historisch:* er valt licht vanuit de profetische boeken van het Oude Testament op de psalm.

   c. *Theologisch:* het gaat niet alleen om de dichter en zijn situatie, maar om Gods weg met zijn kinderen, de komst van de Messias, de vervulling van de belofte van Gods Rijk etc.

   d. *Liturgisch:* let op aanwijzingen als ´Opschrift´, ´Sela´ etc.

4. Veel achterhaal je door het signaleren van verbindingen, tegenstellingen, door te letten op stijlfiguren. Probeer metaforen uit te werken, dieper te begrijpen (maar niet los van het tekstverband)

5. Tenslotte helpt het om andere vertalingen te raadplegen, of parafrases en een Bijbelcommentaar (maar dat laatste gebruik je eerder achteraf als check dan vooraf).

Fase 3 Horen en toepassen.

Misschien krijg je in deze fase het ´gevoel´ weer terug te keren naar ´Fase 0, de ´voorfase´ door het (weer) leggen van associaties, verbindingen met je eigen leven. Toch is er verschil: nu worden ze gevoed door wat je ontdekt hebt in de voorafgaande fasen. Het is alsof je je op een wenteltrap bevindt (we verlaten intussen de tuin en klimmen met ons gereedschap de trap op naar de veranda!). Je komt op hetzelfde punt, maar wel een verdieping hoger. Kies vijf vragen (weergegeven zowel in de ík´ als de ´jij´ vorm) uit de volgende reeks om mee aan het werk te gaan.

1. Waarin ráákt de psalm mijn leven, zowel positief als negatief?

   ……..

   ……

2. Welke overeenkomst is er tussen mij en de dichter als het gaat om de thema´s die in deze psalm naar voren komen (geloof, zekerheid, hoop, vrees, vreugde…)? Je kunt ook het tegendeel onderzoeken: ´Welke tegenstelling is er..´

   ……

   ……

3. Waarin is de dichter voor mij een voorbeeld, aansporing, spiegel? Wat doe ik er mee?

   ……..

   ……

4. Helpt de psalm mij/ons Jezus te volgen? Waarom wel/niet?

   ……..

   ……..

5. In welke opzicht geeft de psalm aanwijzingen om (zorgvuldiger) om te gaan met de mensen om ons heen?

   ……..

   ……..

6. Helpt de psalm inhoud te geven aan wat je echt verwacht van dit leven, of waar je naar uitziet in de toekomst (in Gods toekomst)? Waarom wel/niet?

……

……

7. Met welke beelden zou je je geloof, leven, actuele situatie typeren? Hoe helpt de psalm je er (beter) mee om te gaan?

……

……

8. Geeft Psalm 1 je aanwijzingen voor je gebed/schuldbelijdenis/voorbede?

……

……

9. Wat zou je gemeente (studentengroep,kring) meer in praktijk moeten brengen op grond van deze psalm? Wat kun jij daarin betekenen?

……

……

Tuingereedschap

Kijk nog eens goed naar je ´tuingereedschap´ (in dit geval de toepassingvragen bij een poëtisch gedeelte), maak het schoon, dan zie je dat het gaaf materiaal is. Kijk eens of je het met de redenen hieronder eens bent.

In de toepassing gaat het erom wat wij met de woorden van God doen of, beter gezegd, wat het mij of ons doet.

Al komt de psalm heel ´menselijk´ op ons over, bijvoorbeeld in het kiezen voor een ´deugdzaam leven´, toch geloven we dat de Geest van God aan het werk was in de dichter. Vreselijk lang geleden dus. Maar het is dezelfde Geest die mij/ons nu inspireert om te zoeken, zingen, dichten, belijden, klagen. Hij nodigt misschien zelfs uit om er nog een schepje boven op te doen!

Lezen, luisteren, bidden en actie ondernemen horen bij elkaar. Hoe gaat deze psalm niet alleen mijn ideeën veranderen, mijn gebed, mijn voorstellingsvermogen, maar ook mijn relatie tot anderen?

Psalmen beperken zich niet tot individuen (hoewel ze zeer persoonlijk kunnen zijn), maar ze zeggen/zingen vaak iets over de (geloofs)gemeenschap, de verhouding tot medemensen, het volk, de overheid, de schepping, de wereld.

In de psalm bidt en zingt een Joodse dichter, maar je mag er ook de stem van Christus in horen en dan ook die van de christen. Je leest of hoort een ´tastbaar´, gewoon, echt menselijk woord. Maar zie het, zoals Augustinus dat zei, als een sacrament, een teken van een diepe werkelijkheid van God. Die realiteit pakken we niet even, maar die komt door ons zoeken en luisteren wel ons leven binnen. Je mag de woorden van de psalm nemen als brood en wijn, die heel alledaags zijn, maar die ´de diepe werkelijkheid van Gods verzoening in Christus´ naar jou toe dragen´. Een werkelijpakkenkheid overigens die je alleen kan zien met de ´ogen van je hart´.

Stijlfiguren in de psalmen

Omdat we uitgebreid hebben gespit in de tuin van Psalm 1, is het goed om nog iets te vertellen over de stijl van *dit type tuin. Met andere woorden: in poëtische literatuur moeten we rekening houden met verschillende Hebreeuwse dichtvormen en stijlfiguren, waarvan de belangrijkste zijn:*

- Parallellisme: een gedachte wordt in dezelfde of in synonieme bewoordingen herhaald in een volgende vers. Parallellen hebben als doel nadruk te leggen (bij de beurtzang komt dat sterk tot uiting, zoals in Ps. 118: 2-4). Parallen kunnen synoniem zijn. Kijk bijvoorbeeld maar in Psalm 2. In bijna elke vers vind je synoniemen. Ze zeggen hetzelfde met andere woorden. Het kunnen ook tegenstellingen zijn, bijv. Ps. 37 vers 17: ´de armen der goddelozen zullen verbroken worden´ tegenover ´de Heer ondersteunt de rechtvaardigen´ of Ps. 126 vers 5: ´met tranen zaaien´ tegenover ´met gejuich maaien´. Parallellisme kan ook samengesteld zijn. Dat wil zeggen dat het volgende stukje wel iets herhaalt, maar daar bovenop nog iets meer zegt of het meer uitlegt. Bijvoorbeeld Ps. 139 vers 24: ´Doorgrond mij, O God, en ken mijn hart; beproef mij, en ken mijn gedachten…´

- Acrostischon: een dichtwerk waarvan elk nieuw vers met een volgende letter van het alfabet begint: Alef, Beth, Gimel enzovoort. Dat vind je bijvoorbeeld in Ps. 25, 34 , 37 en Psalm 119 is op die manier in 22 gelijke stukken verdeeld. Misschien was dat een hulp bij het uit het hoofd leren van de psalm. In de Hebreeuwse Bijbel zien we daardoor dat Ps. 9 en 10 bij elkaar horen. Samen vormen zij één acrostichon.

- Beeldspraak of metafoor. Die tref je al aan in de eerste Psalm:´want hij is als een boom, geplant aan waterstromen..´. Heel bekende beelden zij die van God als de herder in Psalm 23, en het hert dat smacht naar water in psalm 42. Een beeld, metafoor zegt vaak méér dan een omschrijving. Probeer bij het gesprek op de kring over een psalm elkaar te helpen om persoonlijke gevoelens of gedachten met een beeld tot uitdrukking te brengen. Augustinus werkt in een preek over psalm 42 het beeld van het hert helemaal uit en vertelt dat herten bij het oversteken van water de kop op het achterwerk van het dier daarvóór leggen en dat ze het zo volhouden, en dat ze slangen vangen met hun snelle poten. Die beelden trekt hij dan door naar de gemeente. Voor ons gevoel gaat hij er dan wel mee aan de haal…

- Metriek. Psalmen hebben vaak een structuur en metriek in het Hebreeuws die in de vertaling niet of nauwelijks meer terug te vinden is. Omdat het een grondige kennis van de Hebreeuwse taal vraagt, laten we dit hier liggen.

Check de uitkomsten van je studie met de voorbeelden hieronder

Je bent aan het oefenen geweest met de verschillende fases van de inductieve benadering. Het was achteraf niet ´een beetje door de tuin lopen en hier en daar wat harken en spitten´. Vond je het eerder een complete cross-country, een soort ´vierdaagse´ (vier fasen), waar op den duur geen eind aan komt? Heb je er zere voeten en een zere rug van gekregen? Hopelijk is Psalm 1 onderweg óók voor je gaan leven en wil je die psalm niet meer kwijt, blijft hij bij je als een steun in je rug en niet als een zware rugzak op je schouders..

Als je deze oefeningen in een groepje hebt gedaan, heb je de antwoorden met elkaar vergeleken en heb je elkaar aangevuld of ´bijgeslepen´. Je kunt er nu voor kiezen de uitwerking die in deze studiehandleiding is opgenomen, eropna te slaan en per fase te vergelijken met wat je zelf hebt bedacht. Wat je hieronder vindt is een voorbeeld hoe het zou kunnen (in de ik-vorm), niet het einde van alle tegenspraak. Als je een bepaalde fase nog niet goed onder de knie hebt, kun je hier kijken wat je misschien mist.

Hoe het zou kunnen Fase 0: Verkenning

Na de *epiclese, het gebed dat de woorden van de psalm dóórdringen in mijn hoofd en mijn hart, lees ik de psalm een paar keer met aandacht.*

Meditatieve verwerking

Onmiddellijk denk ik aan de oude plaat van de brede en de smalle weg, die bij mijn grootouders ophing. De scheiding van de twee wegen vond ik als kind al ontzagwekkend. Waarom kiezen zoveel mensen juist de brede weg?

Die ´twee wegen´ roepen ook wel wat verzet, wrevel op! Is het altijd zo duidelijk? Is de mensheid simpelweg te verdelen in rechtvaardigen en goddelozen? Of kronkelen die twee wegen gewoon door elkaar, kan iemand van allebei wat hebben? Trouwens waar zit ik zelf eigenlijk? Etc.

De tegenstellingen in de psalm vallen me sterk op – ik zie die overal: tussen vers 1 en vers 2, tussen vers 3 en vers 4, in vers 5 en vers 6, maar vooral treft me die tussen de boom (stevig, wortels diep in de aarde, vruchtbaar, gaaf, bewust geplant) en het kaf (slap, licht, stuift weg, dor, geen vrucht meer aan, niemand kijkt er nog naar om).

Bij vers 2 vraag ik me wel af wat voor soort mens nu heel veel plezier heeft in Gods wet, zó dat hij er niet in kan ophouden, en er dag en nacht mee bezig is. Plotseling denk ik nu aan een oudere mevrouw die nog niet zo lang geleden tot geloof is gekomen en in onze gemeente gedoopt is. Die is zo enthousiast over de Bijbel dat ze er drie keer op een dag uit leest, er mee op staat en er mee naar bed gaat.

Dat er in vers 3 staat dat ´al wat hij onderneemt, gelukt´, verwart me. Kan één mens op de wereld dat zeggen? Voor wie is dan deze psalm eigenlijk bedoeld? En wat wil de dichter ermee zeggen?

Tenslotte, ik vind het erg mooi dat er staat dat God de weg van de rechtvaardigen kent (ik lees hierin ook: aanvaardt, bemint), maar er staat niet dat Hij de weg van de goddelozen vergeet, of omkeert of zo iets. De weg van goddelozen vergáát, dat gebeurt als je die weg blijft kiezen.

Kauwen op enkele (kern)woorden.

Ik wil wat meer nadenken over het woordje ´overdenken´(SV) of ´overpeinzen´(NBV) in vers 2. Wat dóe je als je dat doet? Je leest een Bijbelvers en probeert dat te betrekken op je eigen situatie?? Maar kun je dat dag en nacht doen? Hier krijg je het beeld van een dame die in een mooie tuin loopt en ervan geniet. Zij ruikt aan de bloemen en bewondert de bomen. Ze wil er voorlopig niet meer weg. Elk detail spreekt. Het is zo gaaf, alle zintuigen worden geprikkeld. Het moet iets weg hebben van het paradijs… Daarmee zou je het overdenken van Gods wet (Thora) kunnen vergelijken. Vreemd dat wij die associatie helemaal niet hebben. ´Wet´ stoot al helemaal af als een stel regels. Toch was Gods Thora kennelijk voor de vrome Israëliet een bron van vermaak. Wat ervaar ik als ik de Bijbel lees? Is het vaak dor of toch ook levendig? Kan ik niet ophouden of ben ik het gauw beu? Wat zit daarachter? Ik zou dat ook wel eens willen weten van mijn kringleden, hoe ze Bijbellezen ervaren. Of ze iets herkennen van wat hier staat. Misschien moet je de andere teksten ook wel laten meewegen. De mens die veel vreugde vindt in Gods Woord is ook degene die niet met goddelozen in zee gaat. Hij is ook iemand die vrucht draagt.

Dat roept nog een andere gedachte op. Als het niet goed gaat in de samenleving, als mensen verkeerde keuzes maken, als huwelijken stranden, bedrijven failliet gaan, heeft dat er dan mee te maken dat mensen de woorden van God niet meer kennen, er in ieder geval niet meer over nadenken? Hoe kan het Woord van God terugkomen in de samenleving? Hebben we als gemeente of als studentenkring misschien een opdracht om daar iets aan te doen? Wat voor inspanning heb ik al gedaan om medestudenten iets te laten zien van de rijkdom van de Bijbel of om hen uit te nodigen voor een introductie in het christelijk geloof etc. ?

Hoe het zou kunnen Fase 1: Kijken en luisteren

Beelden/metaforen: wandelen, staan en zitten (vers 1). Dat lijkt op een steeds intensievere vorm van je ermee bemoeien. Als je zit kun je moeilijk meer weglopen. Er zijn dus gradaties in het kiezen van een weg los-van-God. Boom (vs.3). Hier wordt degene die vermaak heeft in Gods Woord vergeleken met een boom, die op een vruchtbare plek geplant is, vrucht draagt op zijn tijd, niet verwelkt (en ook -dan verschuift het beeld- succesvol is). Kaf, dat wegwaait in de wind, geeft het vluchtige, betekenisloze aan. Kaf laat je waaien, dat verzamel je niet eens. In vers 6 valt het woordje ´vergaan´. Er is niets meer van over, vergeten, verloren.

Het woordje ´goddelozen´ komt vaak voor in de psalm. Wat zijn dat voor mensen, wat kom ik uit de psalm meer te weten? Ze overleggen, vergaderen, komen bij elkaar, kortom leven schijnbaar als iedereen (vers 1), maar ze houden geen stand in het gericht (is dat het geding om de waarheid, is dit Gods oordeel?) Dus ze voeden een leugen, die vroeg of laat ontmaskerd wordt. Vooral de bijeenkomst van de rechtvaardigen speelt bij die ontmaskering een belangrijke rol (vs 5). Misschien is dat al een kleine hint dat je de waarheid over je leven en over deze wereld vooral in de gemeente leert begrijpen! Goddelozen hebben geen vermaak in Gods wet, of Gods woord (vanuit tegenstelling in vers 2). Daarom worden ze vergeleken met ´kaf´. Hun weg vergaat (vers 6). Er blijft in hun leven niets van waarde over.

Op de grens van observatie en interpretatie

Hierbij kies ik ervoor -dat lokt de psalm ook uit!- om vooral de tegenstellingen uit te werken. Ik noem ze niet alle, maar wel de meest opvallende.

- Gelukzalig (vers 1) tegenover vergaan (vers 6). Vanuit die tegenstelling begrijp ik dat ´gelukzalig´ niet alleen ´gelukkig´ betekent, maar ook betekent: tot zijn doel komen, slagen, vooruit kunnen gaan. Vergaan is precies het tegendeel.
- Wandelen, staan en zitten bij de goddelozen tegenover overdenken van Gods Thora. Tegenover de bedrijvigheid -ook zitten is een actieve bezigheid: zitten om dingen te bespreken of te beoordelen!- staat het meditatieve leven. De prioriteiten van goddelozen en rechtvaardigen liggen nogal verschillend!
- Boom tegenover kaf. Dat is in het voorgaande al behoorlijk uitgewerkt.
- ´ gelukken´ (vers 3) tegenover ´ niet bestaan´ (vers 5). Als de rechtvaardige iets doet, komt er iets tot stand. Vrucht is trouwens geen prestatie, maar is er dank zij groei. Er groeit iets goeds, vrucht heeft veel met ´zegen´ te maken. De goddeloze vult zijn bestaan op allerlei manieren in (vers 1), maar het snijdt geen hout. Er is geen vrucht. Het ontbreekt misschien niet aan prestaties, maar aan de zegen. Als geen sprake is van de ´genade van het gelukken´, kun je nog zoveel ondernemen, maar op den duur bestáát het gewoonweg niet meer. (Hierover moeten we bij interpretatie en toepassing dieper nadenken – wat betekent dat voor het omgaan met de dingen en de mensen?).

Opvallende stijlfiguren

- ***Vers 1:*** *parallellisme trapsgewijs.* Wandelen-staan-zitten; raad-weg-kring; goddelozen-zondaars-spotters. Er wordt drie keer voor hetzelfde gewaarschuwd, maar de intensiteit neemt toe.
- *Vers 2: samengesteld parallellisme.* Het tweede deel van de zin is waarschijnlijk een uitwerking/gevolg van het eerste.
- *Vers 5: synoniem parallellisme.* Goddelozen houden geen stand in het gericht, net zomin als zondaars in de bijeenkomst van rechtvaardigen. Twee keer wordt hier het zelfde punt benadrukt.

Hoe het zou kunnen Fase 2: Begrijpen

We concentreren ons op de vragen 1, 5, 7 en 8 van deze fase

1. Waarom gebruikt de dichter de genoemde (tegengestelde) beelden? Het is toch geen speculatie als we zeggen dat hij intens duidelijk wil maken hoe goed en vreugdevol het overdenken van Gods Woord is! Mediteren over de Bijbel lijkt eerst niet veel tot stand te brengen. Kun je niet veel beter actief zijn (zoals vers 1 suggereert)? Maar dan blijkt datgene wat op het eerste gezicht maatschappelijk of economisch niet meetelt, wél vrucht te dragen, zelfs succes op te leveren. Er staat bij ´op zijn tijd´. Dat is niet: altijd, of meteen. Het moet groeien, maar het komt zeker. Waar beide wegen op uitlopen is niet meteen duidelijk. Er is nog zoiets als een gericht (vers 5), een plek waar een oordeel wordt uitgesproken over het leven van mensen. De dichter wil de lezer van deze psalm duidelijk maken dat er twee manieren van leven zijn, die verbonden zijn met de vraag hoe wij tegenover God staan. Pas gaandeweg wordt helder dat God de mens die naar Hem wil luisteren en acht geeft op wat Hij zegt, liefheeft. Dat degene die zijn leven inricht naar zijn eigen inzicht, dood loopt.

5. Daarmee is al een deel van vraag 5 beantwoord. Wat zou de oude Israëliet die deze psalm voorlas in zijn gezin of aandachtig zong in de liturgie van de tempel of de synagoge van deze psalm hebben meegenomen? Waarschijnlijk zal hij (opnieuw) onder de indruk zijn geraakt: leven met God vraagt keuzes. Het geluk zit niet in de bedrijvigheid van de mensen die voortdurend bezig zijn met hun eigen plannen, routes en beraadslagingen waarin ze zelf veel belangrijker zijn dan God. Het geluk hangt samen met de vreugde in wat God heeft gezegd en geboden. Het lezen, overdenken en gehoorzamen van Gods Woord zal het leven vruchtbaar maken. Alle menselijke prestaties zijn als kaf als ze niet voortkomen uit de erkenning van God, uit het respect voor de Eeuwige. Misschien heeft het de Israëliet geholpen opnieuw de nodige aandacht te geven aan de Thora in zijn persoonlijk leven, of heeft het hem van een gewaagd plan afgebracht, een risicovol avontuur dat hem zijn vrede met God zou kosten.

> “leven met God vraagt keuzes”

7. Het levensaspect dat de dichter communiceert is met één regel samen te vatten: Gelukkig de mens die tijdig ´nee´ weet te zeggen, die zich laat leiden door Gods geboden, want zijn weg zal voorspoedig zijn en hij zal de zegen van God zien.

8. Je kunt in deze psalm een impliciete verwijzing naar Gods Koninkrijk zien. God regeert door zijn geboden, maar die geboden zijn geen formele eisen. Ze doen hun werk als mensen er vreugde in vinden, als ze een signaal zijn van de liefde voor God en voor de naaste. Gods rijk is meer te vergelijken met een boom dan met een fabriek. Er komt vrucht, maar die moet groeien. Je moet wachten op de juiste tijd. Dat vraagt geduld. Wie te snel resultaat wil zien, komt makkelijk bedrogen uit. Wie is trouwens de mens die zich dag en nacht kan geven aan het onderwijs van God? Wie kan er altijd en immer vreugde in vinden? Mensen ervaren de weerbarstigheid. De geschiedenis van Israël is vol van die weerbarstigheid. Telkens lukt het niet het liefdegebod van God te houden. Psalm 1 schetst een ideaal dat pas zijn vervulling vindt in de Zoon van Israël die volkomen vreugde vond in de wil van de Vader, die zich volkomen gaf en vrucht droeg op Zijn tijd. Die ook een keer terugkomt om de kinderen Gods bijeen te brengen, om het kaf van het koren te scheiden. Als dat gebeurt, zal het kwaad niet langer standhouden, en zullen de goddelozen als kaf verdwijnen.

Hoe het zou kunnen Fase 3: Horen en toepassen

Je merkt dat de toepassing haast vanzelf voortkomt uit de interpretatie. We kiezen als voorbeeld de beantwoording van vraag 1, 4, 7 en 8.

1. Opnieuw kan ik me afvragen: waar raakt de psalm mijn leven? Ik zie dat op verschillende punten: ik ben actief in veel dingen (wandelen, staan, zitten kan ik op allerlei manieren op mijn leven toepassen). Opnieuw bevraag ik mezelf of Gods Woord bij alle ´bedrijvigheid´ uitgangspunt en bron is. Hoe léét ik met de Bijbel? Verschaft het Woord vreugde? Waarom wel, niet? Misschien kan ik dat ter sprake brengen op de kring zodat we elkaar kunnen helpen echt plezier te vinden in het omgaan met de Bijbel. Verder wil ik er eens goed over nadenken wat ik in mijn leven als vrucht zie: iets wat ik tot stand heb gebracht, wat ik mocht betekenen voor anderen, wat ik goed kan, als gave van God. En wat is in mijn leven dan kaf ? Wat zou trouwens vers 1 inhouden (de raad van goddelozen, de weg van zondaars, de kring van spotters) in onze tijd? Ik zie er iets van terug bij mensen die puur bezig zijn zichzelf te verrijken (ook nog ten koste van anderen), bij egoïsten. Ik zie dat een hele samenleving lijdt aan de jacht naar succes en onmiddellijke bevrediging, dat mensen niet kunnen wachten op vrucht. Ik merk dat stilte en lezen en luisteren schaarse artikelen zijn.

4. De psalm helpt me opnieuw Jezus te volgen door telkens te herinneren wat Hij heeft gezegd. Als de Jood niet zonder Gods Thora kon, kunnen wij in ieder geval niet zonder het dagelijkse brood van het Evangelie. Ik heb Jezus nodig omdat ik merk dat ik vaak de maat niet haal, dat ik me toch weer laat verleiden op een traject, waarop je binnen de kortste keren Gods vrede mist. Het symbool van de boom met vruchten helpt me te bedenken dat je ook op een goede plek geplant moet zijn om je wortels te kunnen uitslaan en vrucht te dragen. Daar heb ik de wijsheid van God en de kracht van de Geest voor nodig. De psalm spoort me aan heel concreet daarom te bidden.

"Ik heb Jezus nodig..."

7. Er is een tijd geweest dat ik door ziekte weinig kon doen. Ik voelde me vruchteloos, ineffectief. Ik vergeleek mijn leven en vooral mijn werk met een braakliggend terrein. Er groeien wat brandnetels en distels, maar voor de rest levert het niets op. Het is gewoon dor. Mijn werkbegeleider hielp mij in die tijd in te zien dat dát stuk grond niet het enige akkertje was in mijn leven. Er waren ook andere: de relaties met mijn vrouw en kinderen: echt een bloeiende akker. De omgang met God, Hem zoeken in de stilte juist als je niet veel kunt, dat was er méér dan anders. De psalm is een enorme bemoediging dat je niet te veel moet zien op de actuele situatie. Wat nu heel dor lijkt, kan op een gegeven moment veranderen in een bloeiend veld. Verkijk je niet op allerlei prestaties van mensen, ook niet in de kerk, op mensen die er kennelijk ´toe doen´, die invloed hebben. Jezus heeft gezegd: ´als iemand Mij dient, die moet Mij volgen, en waar Ik ben daar zal ook mijn dienaar zijn. Als iemand Mij dient, de Vader zal Hem eren´(Joh. 12:26).

8. Door de psalm worden we geholpen, bemoedigd om schuld te belijden dat we zo gretig hebben gewandeld, gestaan en gezeten op plekken die er niet toe doen, waar je niet kan bloeien, waar je als je erop doorgaat, doodloopt (ieder kan dat voor zichzelf invullen). We worden ook aangemoedigd te bidden om vreugde in het lezen van de Bijbel, in de ontmoeting met God zelf. We zien dat het nodig is om te bidden voor een samenleving die doldraait, geen rust kent, het meditatieve leven inruilt voor surrogaatspiritualiteit.